

598/77
УНІВЕРСАЛЬНА
БІБЛІОТЕКА

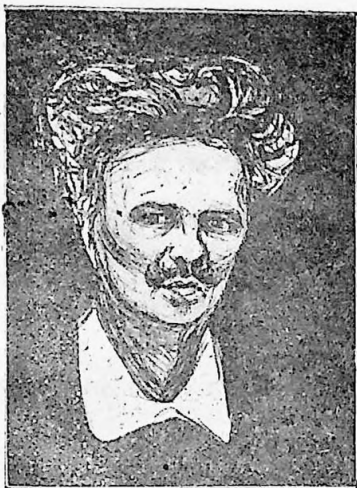
Август Стріндберґ
ТІЛЬКИ ПОЧАТОК.

Переклав
С. ТРИРОГ.

ЛЕСЬ ГОРЕНКО.
Критичний етюд.

№ 7.

Ціна 40 коп.

Август Стриндберг.

Август Стріндберг.

Е т ю д.

Август Стріндберг, відомий шведський письменник, народився в Стокгольмі року 1849.

Він написав багато романів, начерків, оповідань і драм, в котрих виразно змальована бентежна душа самого Стріндберга, виломана і непокійна, переживши кілька сильних етапів руйнуючого духового горіння.

Все життя Августа Стріндберга—повне розчаровань, змагань

до вищих ступенів духового пізнання, але воно розбивається безнадійно й суворо об підводні камені, які заховала для нас доля.

Схиляється голова гордої душі.
Самотність охоплює душу.

Починаючи свою письменницьку діяльність, Август Стріндберг був повний молодого запалу в напрямі освітлення житьових тем, захищаючи принципи демократизму в своїх поезіях, театральних п'єсах, на черках і журнальних статях.

Але хутко життя приборкало йому крила.

Міняється його тон, вузчає діапазон, сатиричні й насмішкуваті риси, з гіркістю вимушеного гумору, частіше й частіше врива-

ються в його письменницьку манеру.

Життя було проти Августа Стріндберга, але він не підтосовував під його теми свою звичайну ходу.

Пому не вдалось скінчити університету і все своє життя Стріндберг бурлакує, міняючи професії, звертаючись від одного фаху до другого, поки зрештою присвятив себе цілковито літературній діяльності.

Стріндберг був учителем, телеграфістом, бібліотекарем, служив у театрі, займався малярством, а в 1884 році мусив був покинути рідний край, як наслідок його гарячих наскоків на сучасні йому громадянство й уряд, і обіздив усі європейські країни.

Стріндберг відомий як страшенний противник жєнщини. Найбільшу опозицію до своєї особи від громадянства іменно за це здобув собі Август Стріндберг. Він був противником емансипації жєнщин, йому здавалось, що через емансипацію вплив жєнщини на мужчину збільшиться, а це безумовно відібьється на культурі, коли і без того жєнщина володіє світом.

Цілий ряд своїх творів Стріндберг присвячує освітленню, безумовно односторонньому, психології жєнщини, з немилосердною злістю, іноді пагано схованою, описуючи всі деталі у взаємовідносинах мужчини й жєнщини, цієї „пекельної потвори“, котра родить трагедії і являється джерелом усього низького й пошлого.

Безнадійний песімізм, крайня хоробливість доходяча до манії—характеризують Стріндберга цього періоду.

Під впливом новіших напрямів сучасної філософії, головним чином Фрідріха Ніцше, Стріндберг приходить до крайнього індивідуалізму.

Критерій, який покладає Стріндберг для свого студіювання життя, надто вузький, тому світогляд його. власне підходи до певних питань, у Стріндберга мають односторонній характер, під кутом тих ненормальних і виключних обставин, які оточували його особисте життя.

Всі його твори перекладались на європейські мови, на українській не було нічого,

Головніші річчї Августа Стріндберга: „Начерки з шлюбного життя“ (1884), „Панна Юлія“, „Позичальник“ (1889), великий роман „Сповідь Дурня“ (1893), роман „Чандала“, „Аксель Борг“, „Маргіт“ драма, „Легенди“, „Шлях до Дамаску“, „Червона кімната“ сатира, „Олоф“ містерія. „На шхерах“, „Батько“.

Лесь Горенко.

Тільки початок.

Чоловіка звали Бьорном, а його жінку—Торгердою. У них було два сина—Торе та Он. Торе служив у королівській варті, а Он сидів дома на кухні й палив вугілля.

Он мав чотирнадцять зім, але він нічого не хотів робити і цілий день сидів дома, відкираючи голову одною рукою, а другою ліниво ворушив вугілля.

Все це не дуже тішило рідних.

Увійшов Бьорн.

— Ну, хлопче, час уже тобі прийматися за роботу. На-дворі потеплішало і мороз вийшов з землі. Вставай, лишень, допоможи нам перевозить торф з поля.

— Боли доросту до мітки, тоді й піду з вами, а зараз ще не час.

— Миршавий ти у мене, синочку, і мало мені від тебе радості. Твій старший брат молодчина, а ось ти—нічого не вартий.

Бьори підійшов ближче, але згодом повернувся й виїшов.

Он вирізав мітку на стінці, сім футів від підлоги, і родичі заневнили його, що лише тоді він стане мужчиною, як доросте до тої мітки.

Он мав страшний вигляд. Всі родичі перегнали його зростом і тому винавши на долю Онові панталони були уже так зношені, що коліва виннулись і сторчали. Куртка теж була з обдертими ліктями. Від диму волосся йому поруділо, а обличчя стало чорним від сажі. І всі глумились з нього. Мати хотіла було подару-

вати йому на Різдво нову одіж, але Бьорн заперечив, що він цього не вартий.

По хатині бігали поросята й калязи. Лише одне поросє було краще за других і не загіджувало соломи, що була міжком Онові. Тому Он відносився до цього поросєти з приязню і прозвав його Гротом.

Завше, коли батько лаявся, Он складав для Грота нову співаньку. Нікому, крім поросєти, не була зрозумілою ця пісня, а тому всі дивились на Она, як на божевільного.

І тільки Грот завше підбігав до нього, садився на задні лапки і, настороживши уші, слухав, маючи такий вигляд, ніби зараз скаже:— Як гарно!

Сніданок уже готовий.

— Здійми лишень казанок, — звернувся до Она один з родичів.

— Не хочу, — відповів Он.

Тоді родич зачерпнув ложкою в казанку і плюскнув по виду Она. Он обітер обличчя говчки.

— Ти чого ж дивишся, Оне? А дай йому лишень здачі!—пропонували йому інші.

— Я не можу,—відповів Он, укладаючись в своїй соломі.

Прийшла весна, лід почав танути на горах. Гроте зробився затурбованим, бо в хаті появилась молода свинка. Гроте уже не мав охоти слухать Онових пісень і навіть раз пропадав цілу ніч. Повернувся Гроте лише вранці й боязко поглянув у двері кухні. Он хотів було підізвати його до себе, але Гроте заліз під короб з борошном.

Тоді Он заснівав:

Подорожній, страшися весни!

Глянь:

Під ногою крига тонка,

Ще глибокий зрадливий сніг,
Провазя в горах страшні,
Пада струмок—буркотун,
Шиниться темний бурун...

Гроте виліз з-під коробу з борошном і
Он обітер своїм рукавом його заплакані
очи.

Слідуючого ранку свинку знайшли за-
душеною.

Після того, як зелена оздобила землю,
Он зійшов у долину.

Дочка сусіди нахпилилась біля струмка
і прала білизну. Он сів на каменю, сти-
снув руки між колінами й дививсь.

— Хіба у тебе мерзнуть коліна?—за-
питала Дріфа.

Он спалахнув, як рак.

— Любий Оне, поможи мені стягти на
гору ночви!

Он схопився й надів ночви на свою
голову.

Діфра зареготалась.

— Ти чого спієшся з мене?

— Бідненький Опе, всі кажуть, що ти божевільний.

Он схопивсь за голову й міркував.

Тоді Дріфа зареготалась так, що перся її заворушилися під сорочкою.

В цей мент до них підійшов Торе і посадив Дріфу собі на коліна. Он зблід раптом і схопив камінець. Але саме підбіг Гроте і з усієї сили сіпнув. Она за куртку і відірвав цілу фалду. Он впустив камінець і оглянувся. Торе і Дріфа знов почали сміятися. Тоді Он заткнув пальцями уши й дремлював до хати.

З початку весни збирались справляти Торове весілля. З цього приводу в хаті був справжній гармидер.

Раз у-ранці прпієся переляканий Гроте і заховавсь за Опову спину. За Гротом вслід гналися всі родичі. Он схопив

кочергу й почав махати нею в повітрі. Після цього родичі цілий день не турбували вже Грота.

Слідуючого ранку Гроте зник.

Он схопився з ліжка. На плиті стояв найбільший горщик і в ньому варилась голова Грота і докірливо дивилась на Она.

Тоді Он заспівав:

Горщику пічний, чому твоя пісня

вчужна?

Мій милий Гроте навіки заснув.

Дим густий в небо здіймається.

Біденький Гроте мертвий валяється.

Гроте, Гроте, убили тебе!

За свою молоду свинку прости мене.

Гроте, Гроте, не дивися на мене!

Лежи собі тихенько і спи...

Он ліг в свій куток, віткнувши голову в соломку.

Ввійшов Бьорн і зачав трясти Она.

— Сянку! Вставай, лишень та йди по-
можи братові.

Он мовчав.

— Слухай, ти ж уже мужчина, а ва-
ляєшся на соломі, як падло на смітнику.

Он мовчав.

Бьорн ухопив рожен і вдарив сина по
в'язам.

Он повернувся.

Бьорн ударив його ще раз.

Он звівся на лікоть і глянув батькові
в очі.

Бьорн кинув бійку.

— Вставай!

Он сидів нерухомо.

Бьорн ударив його ще раз і зламав
рожен на-двоє.

— Ну, тату, вже досить!—мовив Он і
посадив батька на лаву з такою силою,
що лавка тріснула.

— Одначе, ти не кволий!—здивувався Бьорн.

— Та ще ні,—відмовив Он.

— Чого ж ти не робиш?

— Бо не доріс ще до своєї мітки.

— Але ж до тої мітки ти не доростеш ніколи!

— Не доросту?

Он схопивсь за голову й замислився.

Бьорн вийшов.

До самісінького вечору просидів так Он і все дививсь на мітку, що на стіні. По тому він зник і цілих три дні його не було видно.

Третього дні було призначене весілля Тора. Он повернувся до-дому і притаскав на плечі ослін.

Зараз він пішов у двір до сусіди і крадькома заглядав у вікно жіночої кімнати. Відти, дуже схвилюваний, він прибіг до матері.

— Бери, мамо, це твоє, — сказав Он і поставив свій ослін на підлогу.

— Що ж я з ним маю робити?

— Сядь та відпочинь.

— Але твоїй ослін, синочку, має дуже високі ніжки. Я на нього не злізу.

Он замислився.

В цей мент увійшов Бьори.

— Ти де блукав?

— Мовчи, тату! — відповів Он.

— Де ти взяв дерева на цей ослін?

— Мовчи, тату, коли я розмовляю з матірью.

— Як же тобі не сором, хлопче! Ти ж потяг мої дошки.

— Ти брешеш, Бьорне.

Бьорн лягнув Ону по виду.

— Тут щось репнуло, — сказав Он і схопився за голову.

Бьорн розлютувався ще дужче і так кинув ослоном об підлогу, що той розва-
лився на тріски.

— А ти зумієш його тепер полагоди-
ти? — спитав Он.

Коли Бьорн пішов мати запитала в Она:

— Де ти був, синочку?

— Я сидів біля моря.

— Що ж ти там робив?

— Я чекав.

— Чого ж ти чекав там?

— Іноді прибиває вітром дошки до
берега.

— Так значить ти не брав дощок у
батька?

— У батька?

— Еге ж, у Бьорна?

— Я? Брав?

Он кинувся ниць на підлогу. Мати
взяла його голову собі на коліна і тоді

Он почав стогнати і хлипати так, що все тіло йому трусилося.

Мати дала Онові плащ, щоб він міг загорнутися ним, коли прийдуть гості на весілля.

Он лежав на кухні, бо Бьорн заперечив йому показуватись до гостей.

Вночі всі присутні на весіллі перепилися. Он винив теж куваль пива, що принесли йому родичі. Йому стало весело і він почав сміятися. Зібравши в клуночок обломки ослону, Он намазав собі обличчя сажою, зодяг плащ і увійшов у залю. Он вийшов на середину залі, кинув свій клунок на підлогу і зареготавсь так голосно, що всі гості злякано переглянулися, а собаки зняли вий на-дворі.

— Ось блазень! Ось блазень! Дякуємо тобі, Бьорне, за такі веселі забавки!— кричали гості.

— Ти умієш складати пісні?—спитав у
Она Івар Бьесе.

— Колись умів, але тепер уже ні. Ось
тут у мене щось репнуло.

— Що то в тебе в пакунку?

— Це весільний ослін, він репнув теж.

Он ще голосніш зареготавсь.

— Скинь же плац, ти-ж прийшов у
гості,—сказав Бузе.

Он мовчав.

Хтось підійшов з-заду і стяг з нього
плац.

Гості сміялись.

--- Як тебе звуть?—спитав Гізде.

--- Мене звуть божевільним.

--- Ти й справді божевільний. Але як
тебе по іменню?

--- Батько назвав мене раз злодієм, але
тепер в мене немає вже батька.

--- А яке ім'я дали тобі, як хрестили?

--- Про це запитайте Бьорна.

---- Де ти взяв цього блазня?---спитав у Бьорна Гізле.

---- Я не знаю цього хлопця.----відповів Бьорн.

Он глянув на матір.

---- Це мій менший син,--сказала мати.

---- Як же це так, Бьорне? Ти не знаєш дитини своєї власної жінки?--прилип Гізле.

Бьорн уставився в підлогу.

Он глянув на батька, потім розв'язав свій пакунок і виїняв звідти найбільшу ніжку ослона.

---- Еге! а ми ж усі думали, що ти, як справжній мужчина, сам робиш своїх дітей!---не відставав Гізле.

Он плюнув на ніжку ослона й кинув нею в голову Гізлові з такою силою, що той повалився під стіл.

Всі гості кинулись на Она, але Бьорн загоротив його собою. В залі стало зовсім тихо.

В цей мент внесли на блюді порося й поставили його перед молодю. Он пізнав Грата, шідійшов і поцілував його між очима.

Всі засміялись.

---- Ти пізнав його?--спитала Дріфа.

---- А вже ж! Чому б і не пізнати мені свого приятеля. Ми з ним були справжні приятелі, доки він став почувати з свинєю. Тоді я убив свиню, а згодом умер і Гроте.

---- Ти думаеш, що він умер з горя?

---- Навряд. Він умер для тебе і, певне, був цьому дуже радий.

---- Я тобі зробила зле, Оне?

---- Нічого: буває й гірше.

---- Навіщо ж ти убив свиню?

---- Зараз я не тямлю добре, але тоді вона заважала мені спати.

---- Ти будеш розумною людиною, як виростеш.

---- Ти так думаєш? Ти так думаси? спитав Он і схопився за голову.

---- Не гнівайся на мене, милий Оне!... благала Дріфа.

Он схопивсь, ухватив Грота за ніжки й подався з ним у гори. Там він вкопав яму, насипав могилку і пролежав на тому місці до ранку. Потім він пішов і ліг на порозі тої кімнати, де спала Дріфа.

Коли сонце підвелось вище, Он підійшов до струмка і вимився з ніг до голови, зодяг нову одіж і взяв в руки лук, що був у нього захований на горищі.

Цього дня Торе лагодився їхати до короля. Коли Торе прийшов на беріг, Он уже сидів там на камені.

---- Хіба король мешкає там, за морем?--
спитав Он і показав рукою до моря.

---- Так, він там мешкає.

---- А це далеко звідси?

---- Ти можеш побачити дим з його димаря,----сказав Торе й показав на ранкову хмарку, що повзла вздовж морського обр'ю.

---- Я хочу туди з тобою поїхати,--сказав Он.

---- Цілком зрозуміло, але ти цього не зробиш.

Он піднявся на корабель і сів на чардаку судна.

Тоді один з тих, що їхали в Тором, підійшов і перечебив Она.

---- Ти вже не такий і дужий, як це тобі здається.

---- Ніхто не знає, що іменно я думаю,--сказав Он і перекинув того в море.

Тоді люди Тора звалили Она на землю і привязали його до сосни на березі.

Коли підняли якор, Он плигнув на чардак разом з сосною.

---- Дозволь мені бути твоїм джурою,---
попрохавсь Он у Тора.

---- Ти будеш джурою у самого короля.

---- Але я ще не доріс до мітки.

---- До тої мітки ти ніколи не доростеш.

---- Ти теж гадаєш так?

---- Звичайне. Вже два роки, як ти перестав рости.

---- Значить, я ніколи не доросту?

---- На що ж і рости тому, хто вище за всіх.

---- Вище за всіх?

--- Так, ти в нас найстрункіший.

Он схопивсь за голову.

---- Так. І найсильніший.

---- Чому ти не говорив мені цього раніш?

---- Я цього не знав.

---- І я не знав так само.

Корабель на веслах виліз з фіорду і рушив у одкрите море.

---- Ти попрощався з матір'ю?----спитав Торе.

---- Ні, я про це й забув. А що, король дуже довгий?

---- Король дуже високий.

На березі, на вершині щовби, маяла біла хустка. Торе стояв на кормі й махав своїм щитом. Он насунув брови і лежучи на носі корабля задививсь на ясну хмарину.

---- Хіба ти не хочеш попрощатися з матір'ю?----спитавсь Торе.

---- Мамо!----крикнув Он і кинувсь до брата.

Сонце сідало. Ззаду вузькою смужкою лежала земля.

Раптом щось загуло в повітрі.

---- Що це?---спитав Он і скочив на ноги.

---- Це йде вітер.

---- Нам ще далеко плисти?

---- Це тільки початок,----сказав Торе і наказав поставити вітрила.

К

Універсальна Бібліотека.

Вийшли з друку:

- № 1. Кнут Гамсун.—Невольники Кохання.
- № 2. Анрі де-Реньє.—Амурна пригода на морі.
- № 3. Валерій Брюсов.—Елудій син Елудія.
- № 4. Оскар Уайльд.—Соловейко й Троянда.
- № 5. Раб ін-Дранат Тагор.—Місячний серп.
- № 6. Моріс Метерлінк.—Непроханий гість.
- № 7. Август Стріндберг.—Тільки початок.

Друкуються:

- № 8. Казимир Тетмайер.—Мелянхолія.
- № 9. Габріель д'Анунціо.—„Орсола“.
- № 10. Зігьорн Обстфельдер.—„Лів“.
- № 11. Гуго фон-Гофмансталь.—„Жак“.
- № 12. Вільє де Ліль Адан.—Віра.
- № 13. Альфонс Доде.—Листи з мого млина.
- № 14. Хинські оповідання.
- № 15. Густав Кіркор.—Новелі.
- № 16. Джек Лондон.—Клич предків.

К И І В.

Друкарня Т-за „Робітничя Книгарня“

1918.

